

IN MEMORIAM

ERNST HENRY WILSON

15 Febr. 1876—15 Oct. 1930

DOOR

PROF. DR. J. JESWIET

In October van het vorige jaar werden de plantenliefhebbers op de wereld smartelijk verrast door het simpele bericht, dat de bekende plantenverzamelaar WILSON, Keeper van het Arnold Arboretum, bij een auto-ongeluk omgekomen was.

Wat dit heengaan beteekent voor dien tak van botanie, het „opsporen en importeeran van nieuwe planten in onbekende gebieden” moge uit het hier volgende levensbericht ¹⁾ duidelijk worden.

WILSON werd geboren in Chipping Campden te Gloucestershire, Engeland, op 15 Februari 1876. Hij bezocht na de school eerst de kweekerij van de firma HEWILL in Solihull en werd in 1892 aanbevolen aan den Directeur van den botanischen tuin te Birmingham als een veelbelovend tuinman. Naast den langen werktijd hier bezocht hij ook de Technische School te Birmingham, waar hij zich vooral wijdde aan de botanie; in deze studierichting behaalde hij op het examen de Queen's Prize. In 1897, dus 21 jaar oud, kwam hij in Kew, waar hij zich zoowel in den tuin als in de lessen onderscheidde. Gedrongen door zijn liefde voor de botanie liet hij zich in October 1898 inschrijven in het Royal College of Science in South Kensington om leeraar in botanie te worden.

¹⁾ Grootendeels ontnomen aan een levensbeschrijving, geschreven door zijn vriend en medewerker Dr. A. REHDER, Keeper van het herbarium van het Arnold Arboretum.

E. H. WILSON

In dien tijd zocht de befaamde kweekerij van VEITCH & SONS een man, geschikt om voor haar in het achterland van China zaden en levende planten te verzamelen. WILSON werd uitverkoren en vertrok in April 1899 over Boston en San Francisco naar China. De opdracht van VEITCH — die niet dacht, dat er nog veel waardevols uit China zou komen, omdat dit al vanaf den tijd der O. I. Compagnie was geëxploreerd — was: „Een hoeveelheid zaad te verzamelen van *Davidia involucrata*; verspil geen tijd, energie of geld aan iets anders”. Verder werd hem opgedragen Dr. A. HENRY, een ander bekend verzamelaar op te zoeken, die in de provincie Yunnan in het stadje Szemas verblijf hield en hem te vragen wáár precies hij twintig jaar geleden die plant in een enkel exemplaar gezien had in Hupeh. Wie dit op de kaart naziet, komt tot de min of meer verwarrende conclusie dat de provincie Yunnan tegen Voor-Indië aanligt, zuidelijk van den vijf-en-twintigsten breedtegraad, in het brongebied van de Zwarte- en de Roode Rivier (Song-ma en Song-koi), terwijl Hupeh een provincie van het groote chineesche rijk is, die een eindweegs de Yang-tse-kiang op ligt ten noorden van den dertigsten breedtegraad. Voorwaar geen geringe taak om te volvoeren voor iemand van drie-en-twintig-jarigen leeftijd zonder reis-ondervinding, op zichzelf aangewezen om een onderzoek te doen in een hem onbekend land, waarvan hij de taal der daar levende menschen niet kent. Hij ging op weg over Amerika, bezocht toen voor het eerst het Arnold Arboretum en stak van San Francisco over naar Hongkong. Van hieruit ging de reis naar Haiphong in Tonkin.

Daar bleek het land politiek onrustig, zoodat het hem de grootste moeite kostte om Dr. HENRY te bereiken. Van hem kreeg hij de gewenschte inlichtingen en WILSON zelf zegt over de resultaten van het onderhoud: „Op de helft van een blaadje uit een aantekenboekje schetste Dr. HENRY de hoofdzaken van een landstreek ongeveer van de grootte van den Staat New York en gaf de plaats aan waar hij één enkele boom van *Davidia* had

gevonden; het eenige exemplaar dat hij had ontdekt op een tocht van ongeveer zes maanden, en het eenige dat hij ooit gezien had. De plaats was tusschen de hooge bergen in de zeer schaars bevolkte streek, grenzende aan de provincies Hupeh en Szechuan en Z. van de Yang-tse-kiang. Die plaats was mijn bestemming en die enkele boom mijn eenige doel." Hiermede gewapend ging hij weer terug naar Hongkong, vandaar naar Shanghai en verder de Yang-tse-kiang op tot I-chang, ongeveer 10 breedtegraden het binnenland in langs een kronkelende rivier! Vandaar begon het zoeken; WILSON ontmoette nog gidsen, die ongeveer twintig jaar geleden Dr. HENRY hadden vergezeld en zij brachten hem naar de plek! Hoe fortuinlijk verliep dit. Toen de plek werd bereikt, was de boom gekapt en alleen de tronk over! De teleurstelling was natuurlijk groot; maar WILSON besloot toen af te wijken van zijn opdracht, begon van de merkwaardige planten uit die streek te verzamelen om dan in den volgende winter ongeveer 1000 mijlen meer westelijk te trekken naar de oorspronkelijke *Davidia*-vindplaats. Op een van zijn tochten vond hij op een andere plaats *Davidia* in vollen bloei! Geen enkele latere ontdekking heeft voor WILSON deze eerste kennismaking met de *Davidia* kunnen overvleugelen. Hij zegt er van: „De boom was ongeveer vijftig voet (± 15 m) hoog met een pyramidalen omtrek en de bloemenweelde was schooner dan woorden vermogen uit te drukken."

Hij had nu den bloeienden boom en ondanks het feit dat het land zeer onrustig was door den Boxer-opstand, bewaakte hij zijn schat als het ware tot hij in November de zaden kon inzamelen. De boom droeg rijkelijk vrucht, gaf een ruimen oogst aan zaad, dat zoo spoedig mogelijk naar Engeland doorgezonden werd. Het was goed, dat hij volgehouden had tot hij de rijpe zaden kon verzamelen, omdat hij nà dien nooit meer een boom vond met zoo rijke opbrengst. De zaden werden in Engeland op allerlei wijzen uitgezaaid; een deel afgekoeld, een deel op warmte, een deel buiten, een ander in de koude bak, andere weer droog

of nat, maar toen WILSON na twee jaar terug kwam in Engeland was geen enkel zaad gekiemd en zijn opdrachtgevers beschouwden het geheele avontuur, wat die zaden betreft, mislukt. WILSON nog niet. Zijn onbuigzaamheid en doortastendheid verlieten hem ook hier niet. Hij schrijft: „Ik maakte er direct werk van de zaden te onderzoeken. Die in huis of onder glas gezaaid waren, gaven geen teken van kieming. Maar die buiten gezaaid waren en een winter hadden doorgemaakt waren gebarsten en één vertoonde een duidelijk worteltje. Alles was in orde. Binnen de maand waren duizenden gekiemd en ik potte 13000 planten op, die alle opgroeiden.” Van deze zaadzending stammen dus alle *Davidia*-planten af, die nu over de wereld verspreid zijn.

Tien jaren later bloeide de eerste *Davidia* in Engeland en verwierf de hoogste onderscheiding van de Royal Horticultural Society.

WILSON bleef in 1900 en 1901 in Schang als hoofdkwartier en verzamelde zaden, vruchten en herbarium.

In 1902 kwam hij terug in Engeland, trouwde enkele maanden later met mejuffrouw ELLEN GANDERSTON; uit dat huwelijk werd één dochter geboren, MURIEL PRIMROSE, nu mevrouw SLATE in Geneva.

In Januari 1903, een half jaar ongeveer na zijn huwelijk, ging WILSON voor de firma VEITCH op een tweede expeditie, nu in Szechuan met Kiating-fu als hoofdkwartier. Hier vond hij *Meconopsis punicea* MAXIM., een papaverachtige plant met rose-roode bloemen. Hij bleef er ook in 1904 en kwam Maart 1905 weer terug. Van deze beide expedities bracht hij naar huis \pm 2000 nummers zaden en planten en \pm 5000 nummers herbarium. Veel daarvan was nieuw voor de wetenschap. In Januari 1906 aanvaardde hij de betrekking van botanisch assistent aan het Imperial Institute in Londen.

Door zijn schitterend werk als verzamelaar had WILSON de aandacht getrokken van Prof. C. S. SARGENT, directeur van het Arnold Arboretum, die er in slaagde hem aan die instelling te verbinden. In December 1906 kwam hij daar en vertrok op Oudejaarsdag naar China voor het Arnold

Arboretum. Wij zullen hem nu niet op den voet volgen. Het zwerven, liever de zucht naar nieuwe dingen zat hem in het bloed en achtereenvolgens maakte hij met korte tusschenpoozen, waarin hij publiceerde, vele reizen.

Van Febr. 1907—Mei 1908 reisde hij in de provincie Hupeh en was Mei 1908—Dec. 1908 in de provincie Szechuan, waarna hij in April 1909 weer scheep ging, in Mei Engeland bereikte, in Londen bleef tot September en toen weer naar Boston terug ging.

De door hem in de bergstreken gevonden Coniferen droegen dat jaar geen kegels en zoo zien wij hem in April 1910 weer op weg voor een nieuwe expeditie, o.a. voor dat doel. De reis gaat door Siberië. Zijn vroegere helpers waren van zijn komst onderricht; het werk vorderde snel; toen werden b.v. de bollen van *Lilium regale* ingezameld. Op dezen tocht werd de expeditie verrast door een steenstorting en WILSON had het ongeluk zijn rechterbeen op twee plaatsen onder de knie te breken. Het werd gespalkt met hout van den driepoot van zijn camera en hij werd drie dagen ver gedragen naar het hospitaal van de Presbyteriaansche Missie. Nadat door de zorg der doctoren een infectie overwonnen was, genas het beenweefsel en na drie maanden kon hij zich op krukken voortbewegen, waarna hij naar Boston vertrok en daar in Maart 1911 aankwam.

Dank zij het feit dat hij zijn verzamelaars goed onderricht had, werden toch de zaden van de Coniferen en de bollen van de *Lilium* verzameld, waardoor het doel van de expeditie werd bereikt. In Boston werd hij nog behandeld, hield een iets korter rechter been, doch had verder geen last van dit ongeluk. Toen ik het voorrecht had hem in 1927 in Boston te ontmoeten, heb ik niets van dit euvel bemerkt; integendeel, toen hij mij voorging naar zijn werk-kamer, sprong hij bij twee en drie treden tegelijk de trap op.

Op deze twee expedities verzamelde WILSON 65.000 specimina herbarium, vertegenwoordigend 4700 verschillende nummers, 1593 pakken zaad en 168 pakken planten

en stekmateriaal. Daarnaast 850 foto's van planten, vegetatie-beelden en belangwekkende andere dingen.

Tot eind 1913 blijft hij thuis en bereidt met SARGENT de uitgave voor der „Plantae Wilsonianae”. In 1914 gaat hij naar Japan en keert in Januari 1915 weer terug. Hij verzamelde o.a. verschillende kersenvormen op naam in Z. Japan en zond \pm 2000 herbariumnummers in vele exemplaren, 600 fotografieën en een groote collectie Japansche Kersen en zaden.

De jaren 1915 en 1916 werden in Boston doorgebracht met publiceeren. Januari 1917 ging hij op zijn zesde reis en wel weer naar Japan: de Lioe-Kioe en de Bonin-eilanden en Korea met naburige eilanden. In 1918 bezocht hij Formosa en drong tot het binnenste van dit eiland door, vergezeld door de koppensnellers. Hier verzamelde hij *Taiwania cryptomerioides*. Daarna was de *Azalea*-cultuur in Koeroeme op Kioeshoe aan de beurt, waar hij een collectie aantrof van ongeveer 250 vormen op naam. Daarna nog eens naar Korea en dan opnieuw naar Formosa om dan eindelijk weer naar Boston terug te keeren, waar hij den 19den Maart 1919 aankwam. De oogst bestond uit 30.000 herbariumbladen met 3268 nummers en 700 foto's, veel zaden en levende planten.

In April 1919 werd hij aangesteld als onderdirecteur van het Arnold Arboretum in welke functie hij in 1920 er op uit trok om connecties aan te knopen met andere arboreta en botanische tuinen. Zijn weg leidt hem over Engeland, Australië, N.-Zeeland, Tasmanië, Malakka, Achter-Indië, Voor-Indië, Oost-Afrika (incl. een bezoek aan Mount Kenya), Rhodesië, Zuid-Afrika, Engeland, Frankrijk en weer terug naar Boston in Aug. 1922.

Nu begint een meer rustige periode, waarin minder gereisd wordt. Veel publiceert hij in zijn functie van onderdirecteur en in April 1927 wordt hij na het overlijden van Prof. SARGENT aangesteld tot Keeper van het Arnold Arboretum.

Juist in dien tijd had ik het genoegen den energieke man te ontmoeten. De toen 51-jarige maakte een levens-

krachtigen indruk. Hij was van een breedgeschouderde, ietwat gedrongen gestalte en had heldere oogen. Door zijn onmiddellijke tusschenkomst, mocht ik als herinnering aan mijn bezoek aan het Arnold Arboretum een tiental zeldzame planten medenemen, door hemzelf uitgezocht in de kweekkerij, die een aanwinst waren voor onze collectie.

Zijn onderzoek van West- en Z.W.-China heeft enorme resultaten opgeleverd en daardoor is hij het meest bekend geworden. Hij verzamelde meer dan 16.000 plantensoorten en bracht meer dan duizend nieuwe soorten in de cultures. Zijn collecties werden door specialisten bewerkt en meer dan zestig planten dragen als soortnaam zijn naam. SARGENT noemde een nieuw geslacht *Sinowilsonia*, daarin hem en zijn betrekking tot China vastleggend. Zijn naam en die van China waren zoo samen één geworden, dat zijn beste vrienden hem „Chinese” WILSON noemen.

Hij publiceerde heel veel. In de eerste plaats natuurlijk over zijn tochten in vele tijdschriften. Een statige lijst is toegevoegd aan het artikel van REHDER. Wij willen hiervan alleen in herinnering brengen: „A Naturalist in Western China”; „Plant Hunting”; „China, Mother of the Gardens”, en als beschrijving van het Arnold Arboretum: „America's Greatest Garden”. Het zijn naast vele andere alle vlot en prettig geschreven boeken.

Het spreekt vanzelf dat WILSON zoowel door zijn land als door de wetenschap werd geëerd om het verrichte werk. Naast vele medailles, hem verleend door Tuinbouwkundige Instituten in Engeland en Amerika, zal het hem, met zijn groote liefde voor en groote kennis van botanie, een groote voldoening geweest zijn dat in 1930 Trinity College of Hartford hem het eere-doctoraat verleende. Hieraan was reeds in 1916 voorafgegaan de verleening van den titel Artium Magister door de Harvard University.

Zoo had de student in de botanie van het Royal College toch den doctorstitel behaald door zijn werk op het groote veld van exploratie, waarmede hij de wetenschap zoo zeer aan zich heeft verplicht.

In hetzelfde jaar, dat hem deze groote eer bracht, werd hij ook uit dit leven weggenomen.

Zijn naam zal bij allen, die planten liefhebben, in eere blijven tot in lengte van dagen. Steeds zal in de ontwikkelingsgeschiedenis van den tuinbouw het twintigtal jaren, waarin hij zich wijdde aan het opsporen van nieuwe planten voor de cultures, met gouden letters aangeduid worden. Deze „WILSON-periode” spreekt ons toe uit alle collecties van planten uit de gematigde luchtstreek, die op de hoogte zijn van hun tijd.

Zijn grootste vreugde was bloemenschoonheid en om die van de verste hoeken der aarde naar de menschheid te brengen. Mede te werken aan die verspreiding door daad en geschriften zij voor elk onzer een hulde aan WILSON.